

ТӨЛӨБЕКОВ Н. Т.
Ж. Баласагын атындагы КУУ, Бишкек
TOLOBEKOV N. T.
J. Balasagyn KNU, Bishkek
ДООЛБЕК КЫЗЫ ЖАҢЫЛАЙ
И. Арабаев атындагы КМУ, Бишкек
DOOLBEK KYZY ZHAGYLAI
I. Arabaev KSU, Bishkek

МУГАЛИМДИН САБАККА ДАЯРДАНУУСУ ЖАНА АНЫН НЕГИЗГИ ЭТАПТАРЫ, ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Приготовление учителя к уроку и его основные периоды, особенности

Preparing teacher to lesson and its main periods, specialties

Макалада мугалимдин сабакка даярдануусунун этаптары жана өзгөчөлүктөрү жөнүндө маалымат айтылып, бир сабактын иштелмеси берилди.

Урунттуу сөздөр: сабактын иштелмеси, сабактын этаптары, окутуунун методикасы.

В этой статье рассматриваются этапы и особенности подготовки преподавателя к урокам, и план одного урока.

Ключевые слова: план урока, этапы урока, методика преподавания.

This article deals with the periods and specialties of teachers preparing to lesson, and plan to one lesson.

Keywords: plan of lesson, periods of lesson, metodics of teaching.

Коомдо өсүп келе жаткан жаш муундарды турмушка даярдоо жана аларга билим, тарбия берүү боюнча койгон милдеттери билим-тарбия берүүчү мекемелердин системасы жок ишке ашууга мүмкүн эмес. Коомдун сациалдык-экономикалык абалы өнүккөн сайын окуучулардын да аң-сезими өнүгүп келе жатат. Мына ушуга байланыштуу окуучуларды тарбиялоодо баарлашуу мотиви эң негизги ролду ойнойт. Баарлашуу аркылуу мугалим алардын жүрүм-турумдарын жана иш-аракеттерин көзөмөлдөйт жана баалайт.

Мектепте өтүлгөн сабактын натыйжалуулугу түздөн-түз мугалимдин сабакка даярдануусуна жана аны өткөрүүнүн өзгөчөлүгүнө байланыштуу болот. Сабакка даярдануу - бул белгилүү бир шартта жакшы натыйжа бере турган окуу ишин уюштурууну тандоо, иш чаралардын комплексин иштеп чыгуу болуп саналат. Мугалимдин сабакка даярдануусу эки этаптан турат.

Биринчи этабында сабакка алдын ала даярданууда мугалимдин окуу программасынын мазмуну, талабы, окуу китеби, колдонмолору, кошумча адабияттар менен иштөөсү, атайын педогогикалык, методикалык адабияттар менен иштөөнү талап кылат. Мына ушуга байланыштуу мугалим теориялык, практикалык материалдарды жакшы билип, окуу

предметине эркин багыт алат. Окуу жылы башталганга чейин мугалим окуу планына жана программасына, сабактын жүгүртмөсүнө ылайык календарлык планын түзөт.

Экинчи этабында түздөн-түз сабакка даярдануу ар бир сабакка ылайык тематикалык пландаштыруунун болушу менен мүнөздөлөт. Ар бир мугалим үчүн сабактын планы керек. Сабакка даярданууда окуу материалдарын класстагы окуучулардын деңгээлине жараша тандоо керек. Анткени анын негизинде алгоритм түзүлөт. Мында окуучулардын мүмкүнчүлүгүн, кызыгуусун, билим деңгээлин, окуу материалдардын мазмунун, сабактын структурасында убакыттын сарпталышын эске алат.

Пландаштыруу-сабакка даярдануунун акыркы этабы. Ал окуучунун таанып билүү иш аракети башкаруу менен аяктайт. Башкаруунун программасы эркин түзүлгөн план - мугалим тарабынан түзүлөт. Сабактын жүрүшү жазылат.

Азыркы кезде мектепте окутуунун алгылыктуу, форма жана ыкмаларын колдонуу окуучуларга терең билим берүүнүн деңгээлин жогорулатат. Анткени, окуу процессинин жүрүшүндө окуучулар илимий түшүнүктөргө ээ болуп, дүйнөгө болгон көз караштары, инсандык сапаттары калыптанат. Сабактын планын түзүүдө төмөндөгүдөй элементтерди эске алуу керек.

Түр- тирүү организмдердин систематикалык категориясы катары Негизги компетенттүүлүктөр.

1. билим берүүчүлүк-окуучулар түр тирүү организмдердин категориясы катары билишип, тема боюнча кеңири маалымат алышат.

2. өнүктүрүүчүлүк-топтордо иштөө менен окуучулардын ой жүгүртүүлөрү, көндүмдөрү, билгичтиктерин өркүндөтүшөт.

3. тарбия берүүчүлүк. Окуучулар алган билиминин түшүнүгүн айтып беришет, салыштырат, критерийлердин айрымачылыгын билип, окуучулар бирин-бири угуп андан ары теманы тереңдетишет.

Сабактын тиби: жаңы билим боюнча жалпы маалымат берүү.

Сабактын усулу: интерактивдүү (мээге чабуул, окуп-түшүнүү)

Сабактын ыкмасы: түшүндүрүү, айтып берүү, аңгемелешүү, суроо- жооп.

Сабактын жабдылышы: сүрөттөр, окуу китептери,

Сабактын жүрүшү: 1. Уюштуруу, классты 2 топко бөлүү.

1-топ «Акылдуулар», 2-топ «Билимдүүлөр» тазалыгы катышы. 2. Жагымдуу маанай түзүү.

3. Баалоо, топ менен жекече баалоо. 4. Өтүлгөн теманы кайталоо.

1. Төмөнкү терминдерге түшүнүк бергиле: Эволюция, өзгөргүчтүк, тукум куучулук, табигый тандоо, жасалма тандоо ж.б.

2. Сүрөттөр менен иштөө. Бул окумуштуулар эволюция жөнүндө эмнелерди айтышкан?

Булар кайсы окумуштуулар? Далилдери кандай болгон?

Аристотель Карл Линней Ч.Дарвин

Жан-Батист Ламарк

4. Жаңы теманы түшүндүрүү: Максатын айтуу, окуучулардын позициясын билүү. Түр деген сөздү укканда эмнени айта аласынар? Слайд көрсөтүп, окуучулардын ой- пикирин угуу.

Жандуу жаратылыштын өкүлдөрү көп түрдүү болгондуктан окумуштуулар маалымат чаржайыт болбосун деп, аларды иретке салуу муктаждыгы келип чыккан. Көп окумуштуулардын иш-аракети менен «Тиричиликтин системасы» деген илим келип чыккан. «Тиричиликтин системасы»-жандуу жаратылыштын көп түрдүүлүгүн жана иретин окутуучу илим. Түзүлүштүк белгилери, морфологиялык, физиологиялык жана биологиялык өзгөчөлүктөрү боюнча окшош, келип чыккан жалпы теги менен байланышта болгон организмдердин тобу систематикалык категория же систематикалык токсон деп аталат.

Систематикалык категориялар:

Түр Уруу Тукум Класс

Тип Дүйнө

Тиричилик

Систематикалык токсондордун эң кичинекей тобу-түр. Түр деген түшүнүктү биринчи жолу 17-кылымдын аягында англиялык ботаник Рей киргизген. Түр-тукум кууган түзүлүштүк, физиологиялык жана биохимиялык белгилери менен окшош болгон, белгилүү аймакта өсүп же жашап, бири- бири менен кайчылашып, арбын тукум берген жандыктардын тобу. Түр үчүн мүнөздүү болгон белгилер жана касиеттер критерийлер деп аталат.

Түрдүн критерийлери:

Морфологиялык-бир түрдүн өкүлдөрүнүн сырткы жана ички түзүлүшүнүн окшоштугу.

Географиялык-бир түрдүн өкүлдөрү белгилүү бир ареалды ээлешет.

Экологиялык-түргө таандык болгон азыктануу мүнөзү, тукумдоо мезгили жана жашаган чөйрөсү.

Физиологиялык-биохимиялык-организмдерде жүргөн тиричилик процесстери жана биохимиялык курамы окшош.

Генетикалык-бир түрдүн өкүлдөрү бири-бири менен аргындашат, анткени хромосомалардын саны бирдей, формасы жана түзүлүшү бирдей.

Репродукциялык-бир түрдөгү организмдер бири-бири менен жупташып тукум берет.

Эталогиялык-бир түрдүн өкүлдөрүнүн жүрүм-туруму, кыймыл- аракети өзгөчө жупташуу мезгилинде окшош.

5.Ойлонуу этабы. Сүрөттүү текст менен иштөө, 2 топко берилет, тема коюлат, топтор бири –бирине суроо берип окуп түшүнүшөт.

Сабакты бышыктоого тесттер менен иштөө. Түшүнүктөрдү салыштыруунун негизинде түзүлгөн окшоштуктары (аналогия).

Аналогия грек тилинен analogos деген сөздөн алынып, окшоштук деген маанини түшүндүрөт. Аналогияда окуучунун табигый мыйзам ченемдерин билүү, б.а. буюмдар, кубулуштар, сезимдер ж.б. нерселер арасындагы байланыштарды, тагыраак айтканда алардын окшоштуктарын, айрымачылыктарын, милдеттерин, сандарын, иретин, курамын, өсүү- төмөндөө интенсивдүүлүктөрүн таба билүү шыктуулугун баалайт. Мисалы:

1.Тоо-чычкан

А) арстан –жолборс Б) аары-кумурска В) жылкы-ташбака Г) кой-уй.

Үлгүлүү жуптагы эки жаныбардын чоңдугу. Чоң жаныбар биринчи жупта, экинчи жупта кичинекей жаныбар. Туура жообу. (в)

2. Уй- кой.

А) коен-түлкү Б) жылкы-зебра В) аюу-жылан Г) эчки-топоз.

Үлгүлүү жуптагы жаныбарлардын экөө тең үй жаныбарлары. Туура жообу (г)

1. Бир түрдүн особдорунун бири- биринен түсү жана көлөмү боюнча айрымасын Ч. Дарвин.атаган.

а) тукум куучулук б) өзгөргүчтүк

в) табигый тандоо г) жасалма тандоо

2.Бир токойду байырлаган карышкырлар менен түлкүлөрдүн азык зат ресурстарына карата атаандаштык мамилеси кандай аталат?

а) табигый тандоо б) жасалма тандоо в) чөйрөнүн жагымсыз шарттары менен күрөш. г) жашоо үчүн түр арасындагы күрөш.

3.бир түрдөгү организмдер бири-бири менен жупташып тукум берүүсү кайсы критерий болот?

а) экологиялык б) географиялык в) репродукциялык г) морфологиялык

5. Проблемалык суроо.

1.Экологияны кантип таза сактоого болот?

2. Жандуу жаратылышты антропогендик факторлордон кантип сактап калууга болот?

6.Лабораториялык иш. Сүрөт гербарийдин жардамы менен иштөө. «Түрдүн морфологиялык критерийи»

7.Тесттер менен иштөө. Талкуу жүргүзүү. Баалоо.

8. Рефлексия

Мага эмне кызыктуу болду? Мага эмне ийгиликтүү болду? Мага кыйын болду?

Мен кандай иштедим?

Үй тапшырма берүү.

Пайдаланылган булактардын тизмеси

1. Сманбаев Ө. А., Аманова А., Аманова А. Педагогика. Бишкек, 2006.
2. Бекбоев И., Алимбеков А. Азыркы сабакты даярдап өткөрүүнүн технологиясы. Бишкек, 2011.
3. Саалаев Ө. Интерактивдүү усулдарды пайдаланууда жана сабакта ишти уюштурууда мугалимдин ролу. Бишкек, 2014.

Рецензенттер: Чоров М.Ж. – педагогика илиминин доктору, Ж.Баласагын ат. КУУ

Алымова А.Т. – филология илиминин кандидаты, Ж. Баласагын ат. КУУнун доценти